

Володимир ПАРСЯК,
доктор економічних наук,
Національний університет кораблебудування імені адмірала
Макарова, Миколаїв

Volodymyr PARSYAK,
PhD Economics,
Admiral Makarov National University of Shipbuilding,
Mykolaiv

ЕКОНОМІКА В ЗАРУЧНИЦЯХ ЕКОЛОГІЇ: ХТОСЬ МАЄ ЦЕ ЗУПИНИТИ ECONOMY AS A HOSTAGE OF ECOLOGY: SOMEBODY HAVE TO STOP IT

«Політика – це концентрований прояв економіки». Були часи, коли цей вислів мав надзвичайну популярність. Навпевно і в наші дні знайдеться чимала кількість людей, які знайдуть безліч аргументів на його користь. Ми лише скористаємося прийнятною формою, аби завершити логічний ланцюжок: «Економіка – концентрований прояв екології». Коло замкнене.

“Politics is concentrated manifestation of economy”. Upon a time, this expression had extreme popularity. Certainly, nowadays there are many people who can prove this phrase by many arguments. We will just use acceptable form to conclude the logical path: “Economy is concentrated manifestation of ecology”. It is a vicious circle.

Людство перетворило економічне зростання в нав'язливу ідею. Навіть сповільнення його темпів сприймається як трагедія, про яку сповіщають падіння фондових індексів; втрати мільярдів грошових одиниць найбагатшими людьми планети та останніх заощаджень міноритаріями; масові звільнення найманих працівників, зниження рейтингів інвестиційної привабливості країн, позиції яких у світі споконвіку здавалися непохитними тощо.

І першокурснику відомо: економічне зростання – це здатність продуцентів створювати більший обсяг товарів (виробів та послуг) у порівнянні з попереднім періодом. Його волюють, ним пишаються. Керівники урядів та президенти вважають заслугою (власною або очолюваних команд), безапеляційним засобом посоромлення політичних конкурентів (особливо з кола попередників). Ще б пак, наслідки економічного зростання більш ніж привабливі: поширюється кількість робочих місць, рухаються догори особисті статки (капіталістів та працівників, найманих менеджерами для роботи на очолюваних ними підприємствах). Вони у свою чергу прискорюють споживання – чи не найголовнішого сенсу життя теперішнього покоління більшості землян. Особливо тих, які мешкають на «цивілізованій» частині планети. Майже кожен тут звик мати все більше засобів задоволення особистих потреб та ще й кращої якості. І якщо виникають проблеми, що змінюють звичайний перебіг подій (а вони, як виявилось, здатні завдати клопіт навіть форейторам світової економіки), маємо відвертий масовий

супротив. У тому числі й у його радикальних проявах: зі спаленими автомобілями на центральних вулицях великих міст (аж до столиці), розтрощеними вікнами банків, вітрин магазинів і товаром, поцупленим з їхніх полиць, і навіть людськими жертвами. Гасло колишніх комунарів («Зустрінемося на барикадах!») поширюється в новітній інтерпретації зі швидкістю sms-повідомлень: «Захопимо що-небудь!»

Безперечно, економічне зростання – явище цілком закономірне. Разом зі збільшенням кількості населення¹ нарощується попит з його боку: і на предмети першої необхідності, і на предмети розкоші (китайці демонструють з цього приводу неперевершені приклади). Прагнення потакати йому та отримати в такий спосіб омріяний прибуток (а якщо більший – краще!) спонукає підприємців до спрямування певної частки додаткової вартості на виробниче споживання. Воно призводить врешті-решт до розширеного відтворення.

У боротьбі за платоспроможного покупця бізнесмени урізноманітнюють та вдосконалюють пропозицію, активно, а інколи просто нав'язливо формують нові бажання в потенційних візитерів закладів роздрібної торгівлі. Інтернет, телевізори, FM-радіостанції та шпальти друкованих засобів масової інформації захлинаються від рекламних звернень, тоді як смітники, звалища та «могильники» переповнюються відходами виробництва товарів, які, не виключено, ніколи не знайдуть масового покупця, залишившись у спогадах їхніх розробників «невдахами, церковними крисами, собаками»².

Мало того, що «жмаки» ці величезні за розмірами і «вимагають» для себе все нових і нових місць під сонцем. Інколи і дедалі частіше ці «міни сповільненої дії» настирливо нагадують про себе. То пожежами, то витоками, то викидами на кшталт того, що стався, коли сильними поривами вітру підняло в повітря та рознесло прилеглими селами, полями й лісами тонни шламу, який залишається після переробки бокситів на Миколаївському глиноземному заводі. «Червона спека-2» – ідеальна назва для чергового фільму-катастрофи. Продюсерам і на декорації не потрібно було б витрачатися.

Ніщо, здається, не може зупинити цей процес. Але хтось має! Обов'язково! Бо навіть «неозброєним оком» видно: ми впритул наблизилися до межі, за якою страшенна безодня. Джерела ресурсів, яких вимагають технологи промислових і переробних підприємств, вичерпуються, а від того стають дорожчими. Збільшується собівартість, зростають ціни, екологічно чисті товари перестають бути доступними для більшості (для неї і з ГМО підійде), посилюється соціальна напруга. Імовірність «мережевих» революцій висока як ніколи. А швидкі трансформації, як відомо з історії, супроводжуються дестабілізацією.

Свіженький приклад: білясередземноморська Африка. Можливо, й непогано виглядало за задумом («диктатурі – ні, демократії – так»), а що маємо в реальному житті? Дісталось на горіхи й північним сусідам, які раптом зі здивуванням побачили тисячі неочікуваних гостей, «звільнених від тиранії сатрапів», під вікнами власних будинків: «Газди добрі, дайте води напиться, бо так їсти хочеться, що не маємо де переночувати!». Від несподіванки в спільному європейському домі керманічі націй ледве горщики не побили впродовж політкоректних дискусій.

Тож брак економічних ресурсів нічого гарного не обіцяє. Хоча це ще – не найстрашніше. Людина, за великим рахунком, до порівняно гіршого теж звикає. Їздили ж колись на «Жигулях» та «Запорожцях», вважаючи їх «суперкарами». Проводили відпустки в профспілкових санаторіях та на корпоративних базах відпочинку і були щасливими. Навіть без анталійських «all inclusive». Водночас шанувальники письменницької спадщини Нобелівського лауреата з літератури **Джона Стейнбека**, перегортаючи сторінки його безсмертних творінь, вкотре переконуються: прості американці потерпають (даруйте, потерпали) від життєвих катаклізмів не менше від тих *Homo sapiens*, які називають Батьківщиною землю, що простяглася «від Сяну до Дону».

А от від чого насправді заплющуються очі з остраху щодо перспектив, які стрімко наближаються, так це дефіцит засобів підтримання життєдіяльності людських організмів: питної води, харчів, чистого повітря, територій, придатних для розселення. А ще, зважте, не піднявся катастрофічно рівень світового океану внаслідок глобального потепління³. От коли здригнеться світ. Бо в боротьбі за своє життя (у найелементарнішому його розумінні), а тим більше за життя своєї родини дехто здатен не лише на «лицарські» вчинки.

Не так давно, перебуваючи в Єгипті, спостерігав «бої без правил» між чоловіками, яким (увага!)... не вистачило місця біля коханих «половинок» у туристичному вагончику. Транспортний засіб мав відвезти екскурсантів від автобусної зупинки до історичних захоронень. Вільних місць було достатньо всім, але дуже кортіло зайняти сидіння поруч із милою. Дійшло до крові, по-

шматованих сорочок, поліція втручалася у «з'ясування стосунків» і таки не без зусиль угомонила розбишак! Мікроскопічна модель майбутнього відвойовування життєвого простору індивідами, яким «культур-мульти» не вистачає туди-сюди».

Потоки нелегальних мігрантів, яких виявляють співробітники правоохоронних органів в одній лише Україні⁴, – попередження про руйнівне «цунамі»⁵, якому здатна протистояти лише потужна та, вибачте, жорстока контрсила.

«СИЛА × КОНТРСИЛУ = ОРГАНІЗОВАНИЙ ОЗБРОЄНИЙ БОРОТЬБИ».

Так виглядає жажлива формула майбутнього (те, що після знаку рівняння, в інший спосіб називається ВІЙНОЮ). Її вже відкрили для себе «країни-ізгої», що хутко заходилися виготовляти атомну зброю. Небезпечно, поза сумнівом. Ще не з'явившись на світ, вона вже наражає їхніх мешканців на ризики: економічних санкцій, політичної ізоляції, бомбових та ракетних обстрілів. Але без неї, як здається ініціаторам відповідних проектів, не розрубати численних «гордієвих вузлів», захищаючи своє сьогодні або зазіхаючи на привласнення сусіднього завтра. Дехто продовжує жити уявленням, що вся справа – у «поганих хлопцях» при владі. Відтак пропонуються рецепти, перевірені попереднім досвідом: немає хлопця – немає проблеми.

А труби ж димлять, а АЕС руйнуються (навіть у бездоганих японців – хто б міг подумати?!), а річки та озера мілішають (вже Мертвого моря час настав, Господи, прости!), а прошарок озону вужчає, а ґрунти виснажуються, а пустелі насуваються, а гаї солов'їні... давно впокоїлися на площах торговельних залів будівельних супермаркетів у вигляді купи ділової деревини, якій надано правильної геометричної форми.

Хтось має це зупинити! Інакше економіка перетвориться на заручницю екології (а не навпаки, як тепер), а політика не змушуватиме себе чекати довго. «Вы слышите – грохочут сапоги и птицы обгорелые летят...», – співав про минуле **Булат Окуджава**. А може пророкував прийдешнє?

ПОЯСНЕННЯ

¹ Як свідчать дослідження французького Національного інституту демографії, за останні двісті років населення планети збільшилося у 8 разів. Цифру в 6 млрд. осіб людство перетнуло трохи більше 10 років тому. Очікується, що до 2025 воно нараховуватиме 8 млрд. [1].

² Сподіваємося, читачі знайомі з матрицею Бостонської консалтингової групи (БКГ) та її інтерпретаціями.

³ У цьому контексті нагадаємо визначення екології. Це наука, яка вивчає зв'язок живих організмів між собою та між ними й оточуючим середовищем.

⁴ За даними Держкомкордону України, чисельність нелегальних мігрантів, затриманих лише підпорядкованими військами, становила: у 1991 році – 148 осіб, 1992 – 789, 1993 – 9086, 1994 – 11444, 1995 – 9787, 1996 – 7224, 1997 – 10776, 1998 – 11744, 1999 – 14646, 2000 – 5422. Збільшення за період – 3663,5 % [2].

⁵ У світі нараховується близько 150 млн. мігрантів. Зокрема, у Європі – 56 млн. І це не враховуючи тих, які перебувають у країнах континенту нелегально (вважається, що їхня кількість тільки на території ЄС становить 3-7 млн. осіб та збільшується щорічно на більш ніж 500 тис.). У 1990 на земній кулі нараховувалося близько 3,5 млн. біженців, на початку XXI століття їх стало більше майже вдвітьє [3].

ЛІТЕРАТУРА

1. К концу ноября население Земли перейдет 7-миллиардный рубеж. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.interfax.com.ua/rus/main/77025/>.

2. Нелегальна міграція в Європі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrainaspain.ucoz.ua/index/nellegalna_immigracija_v_evropi/0-34.

3. Організована нелегальна міграція [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://shpargalka.org.ua/r/1/1039.html>.